

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Deivi Tuppits

**DEMOGRAAFILISTE MUUTUJATE MÕJU ISIKSUSE SEADUMUSTE
SOTSIAALSELE SOOVITAVUSELE**

Seminaritöö

Juhendaja: Jüri Allik, PhD

Läbiv pealkiri: Isiksuseomaduste sotsiaalne soovitavus

Tartu 2012

SISUKORD

SISUKORD	2
KOKKUVÕTE	3
ABSTRACT	3
MEETOD	6
Osalejad	6
Mõõtmisvahend	6
TULEMUSED	8
ARUTELU JA JÄRELDUSED	17
VIIDATUD KIRJANDUS	19

KOKKUVÕTE

Käesolevalt on tegemist seminaritööga, mille eesmärgiks oli uurida sotsiaalse soovitavuse hinnangute võimalikku sõltuvust demograafilistest näitajatest. Sotsiaalse soovitavuse hinnangute väljaselgitamiseks kasutati Viie faktori mudelil põhinevat NEO-PI-3 küsimustiku eesti keelde adapteeritud versiooni, millele oli lisatud sotsiaalse soovitavuse instruksioon. Saadud hinnanguid võrreldi 1731 geenidoonori antud enese kirjeldustega NEO-PI-3 küsimustikul sotsiaalse soovitavuse hindamisel. Tulemused näitasid, et sotsiaalse soovitavuse hinnangud on faktorstruktuurilt sarnased enesehinnangute struktuuriga. Demograafilistest näitajatest osutus olulisimaks mõjutajaks sugu, mille puhul ilmnesid erinevused soojuse, seltsivuse, positiivsete emotsioonide, tunnete avatuse, usalduse, omakasupüüdmatuse ja õrnatundelisuse alaskaaladel. Positiivseid korrelatsioone sotsiaalse soovitavuse hinnangutega omasid ka teised mõõdetud näitajad: vanus elamustejanu ja usalduse, akadeemiline haridusstaatus elamustejanu ja saavutusele suunatuse ning sünnikoht usalduse ja korraarmastuse alaskaaladega.

Märksõnad: sotsiaalne soovitavus, demograafilised muutujad, enesehinnangud

ABSTRACT

The effect of demographic factors to social desirability of personality traits

The primary goal of the current study was to investigate the possible correlations between demographic factors and social desirability ratings of personality traits. To assess the ratings of social desirability the Estonian adaptation of NEO-PI-3 – the standard questionnaire of the Five-Factor Model (FFM) – was used with social desirability instructions. Informant ratings were compared with self-descriptions given by 1731 genedonors who had rated social desirability of personality traits using NEO-PI-3. Results show that the factor structure of social desirability ratings is similar to the factor structure of self-descriptions. The most significant demographical factor was sex, where differences in ratings emerged in warmth, gregariousness, positive emotions, openness to feelings, trust, altruism and tender-mindedness. Positive correlations with

social desirability ratings were also found with other assessed factors: age with the subscales of excitement seeking and trust, academical status with excitement seeking and achievement striving, and birthplace with trust and order.

Keywords: Social desirability, Demographic factors, Self-descriptions

SISSEJUHATUS

Sotsiaalne soovitavus on isiksuseomaduste uurimisega paratamatult kaasaskäiv nähtus ning on ajast, kui Allen L. Edwards (1957) selle probleemi esile tõi, olnud jätkuvalt psühholoogias isiksusemõõtmise ning -küsimustike valiidsuse üks huvipunkte. Edwards defineerib sotsiaalset soovitavust kui isiksuseküsimustiku väidete kohta kehtivat sotsiaalse soovitavuse skaalaväärtust ning teisalt kui inimeste kalduvust omistada enesekohastes küsimustikes endale sotsiaalselt soovitavamaid (positiivsemaid) omadusi ning vähendada sotsiaalselt ebasoovitavat (negatiivsemat) käitumist (Edwards, 1957). Pole teada ega konkreetselt määratletud, kust selline efekt täpselt pärineb ning milliste kindlate psühholoogiliste konstruktidega ta korreleerub ning kovarieerub.

Ühe hüpoteesina võib esitada variandi, et sotsiaalne soovitavus on seotud inimeste enesehinnanguga. Selle kohaselt kopeerivad inimesed oma vastustes enda kohta käivat arvamust. Paulhus'i küsimustiku *Balanced Inventory of Socially Desirable Responding* (BIDR; Paulhus, 1991) järgi jaguneb sotsiaalselt soovitatav vastamine kaheks, koosnedes endast mulje loomisest (*impression management*) ning petlikust enesekäsitlemisest (*self-deceptive denial*). Kui oletada, et sotsiaalne soovitavus on seotud enesehinnanguga ning inimeste arusaamast endast kui ühiskondlikult n-õ heas valguses käituvast isikust, peaksid sotsiaalse soovitavuse hinnangud kordama enesehinnangute keskmisi trende ning muutuma vastavalt vanuseliste erinevustega, st – inimesed muutuvad ajapikku meelekindlamaks ning sotsiaalsemaks.

Teine hüpotees on võimalus, et sotsiaalne soovitavus on otseselt seotud demograafiliste muutujatega, kuid muutuste trajektoorid ei kattu enesehinnangu trajektooridega.

Kolmanda võimalusena võib välja tuua, et sotsiaalne soovitavus ei korreleerugi olulisel määral demograafiliste näitajatega.

Antud töö on eksploratiivse iseloomuga. Uurimisküsimuseks on selgitada välja, kas sotsiaalse soovitavuse hinnangud on kuidagi seotud soo, vanuse, üliõpilaseks (mitte)olemise ja/või sünnikohaga. Uurimusest saadavad teadmised oleksid vajalikud esmalt heitmaks valgust demograafiliste muutujate ja sotsiaalse soovitavuse seostele, mille põhjal saaks viia läbi edasisi uuringuid ning jõuda kehtivate järeldusteni sotsiaalse soovitavuse pärinevusest. Arvestades saadud teadmisi, võib paremini mõista eelistatuse (*favorability*) olemust ning parandada isiksuseomadusi mõõtvate testide valiidsust, vahest ehk viia sisse ka korrektuurid isiksuseomaduste taksonoomiasse või täiendada seniseid isiksusejoonte kohta kehtivaid teooriaid.

Seni on antud valdkonnas ilmunud mitmeid töid, mis sotsiaalset soovitavust defineerida ning mõõta püüavad (Edwards, 1957; Crowne & Marlowe, 1960; Paulhus, 2002; Allik jt, 2010; Ones, Deniz S., Reiss Angelika D., Viswesvaran C., 1996; Allik, J., Realo, A., Möttus, R., Borkenau, P., Kuppens, P., Hřebíčková, M., 2010). Nende tööde peamiseks sisuliseks probleemipüstituseks on küsimus, kas sotsiaalne soovitavus on pigem küsimustikele ja üksikväidetele (ning suuremas plaanis siis ka isiksuseomadustele üldiselt laienev) iseloomulik kaasnev omadus, mida võiks eraldi käsitleda kui indiviidile eripärast joont, või vastamiskalle, mida saab statistiliste vahenditega isiksuseomadusi mõõtvatest testidest kõrvaldada. Viimasel juhul on aga ilmnenud resultate, mille põhjal võib järeldada, justkui ei omaks sotsiaalselt soovitavast vastamiskaldest tingitud variatiivsuse eemaldamine mingit tulemusi parandavat mõju või vastupidiselt – vähendab testide valiidsust, jättes kõrvale nii statistiliselt kui konstruktivaliidsuse seisukohast olulise informatsiooni.

Sotsiaalset soovitavust ning selle mõjusid isiksusejoonte mõõtmise valiidsusele on uurinud Kenn Konstabel jt töös „*Social desirability and consensual validity of personality traits*“ (2010). Selles töös vaadeldakse sotsiaalset soovitavust vastamiskalde aspektist, kuid sotsiaalselt soovitav vastamine omab nii metodoloogilist tähtsust kui ka potentsiaalselt praktilist olulisust. (Konstabel jt, 2010).

Olulist teoreetilist ning ka võrdlustausta pakub nimetatud valdkonna olulisim töö - Allen L. Edwardsi 1957. aastal avaldatud „*The social desirability variable in personality assessment and research*“. Selles toob autor välja endapoolse definitsiooni

sotsiaalsele soovitavusele ning kirjeldab mitmeid sotsiaalse soovitavusega seotud empiirilisi uurimusi ja probleeme. Ühtlasi jõuab ta järeldusele, et sotsiaalse soovitavuse hinnangud ei erine oluliselt soo ega haridustaseme lõikes. Niisamuti ei eksisteeri eelistatuse arusaamades suuri lahknevusi ka erinevatest kultuuridest pärit inimestel, sotsiaalse soovitavuse hinnangud on märkimisväärselt stabiilsed mitmete kultuuride lõikes (Williams, Satterwhite, Saiz, 1998; Smith, Smith, Seymour 1993). Kokkuvõtvalt kultuurierinevuste kohta võib öelda, et kui väikesed erinevused ka esinevad, jäävad nad suure sarnasuse varju.

Edwards väidab aga ka seda, et lisaks eelnimetatud faktoritele, ei sõltu sotsiaalse soovitavuse standardid sotsiaalmajanduslikust taustast ega vanusest. Viimane implikatsioon on Edwardsil esitatud ühe varem 1956. aastal teiste uurijate poolt läbiviidud küsitluse kohaselt

Sotsiaalse soovitavuse mõjusid vanuselistele erinevustele enesekohastes tuju- ja isiksuseküsimustikes on hiljuti uurinud Andrea Sourbelet koos Timothy A. Salthouse'iga (2011). Nende töö eesmärgiks oli uurida paikapidavust hüpoteesile, et vanusega seotud erinevused afektis ja teatud sotsiaalselt soovitavate isiksusejoonte puhul võivad – kas või osaliselt – peegeldada vanuse muutusi sotsiaalses soovitavuses. Tulemuste kohaselt vanuse tõustes, tõuseb ka kalduvus vastata sotsiaalselt soovitavama vastuse suunas.

MEETOD

Osalejad

Valimi moodustamise ainsaks kriteeriumiks oli minimaalne vanus 16, ülemine vanusepiir puudus. Peale toorandmete puhastamist ebasobilikust infost, jäi valimisse 207 vastajat, kes olid hinnanud nõutud 240 küsimust. Valimis oli 154 naist ja 53 meest. Osalejate keskmine vanus oli 28,95 eluaastat.

Mõõtmisvahend

Uurimuse läbiviimiseks kasutati NEO PI-3 küsimustiku eestikeelset versiooni (Kallasmaa, Allik, Realo ja McCrae, 2010), millele oli lisatud sotsiaalse soovitavuse instruksioon (Konstabel, Aavik ja Allik, 2006). Test on redigeeritud NEO PI-R küsimustikust (NEO PI-R™) ning on Viie faktori mudelil põhinev standardküsimustik.

See on mõõtevahend isiksuse viie suure domeeni (neurootilisus, ekstravertsus, avatus, sotsiaalsus, meelekindlus) ning iga domeeni kuue alajaotuse uurimiseks. NEO PI-3 säilitab NEO PI-R-i reliaabluse ja valiidsuse ning omab uut normatiivset informatsiooni. Küsimustikus on redigeeritud 38 küsimust, et muuta mõõtevahend sobivamaks ja arusaadavamaks noortele uuritavatele või täiskasvanutele, kel on madalam haridustase. Vastajad hindasid interneti testikeskkonnas eestikeelse NEO-PI-3 kõigi 240 küsimuse sotsiaalset soovitatavust skaalal -3 (äärmiselt mittesoovitav) kuni +3 (väga soovitatav).. Sotsiaalse soovitatavuse hinnangud liideti kokku 30 alaskaalaks ja 5 dimensiooniks kasutades NEO-PI-3 võtit.

Osalejad värvati läbi Tartu Ülikooli teaduslistide, internetifoorumite ning teiste osalejate viidete kaudu. Testi täitmine oli vabatahtlik; mõned psühholoogia tudengid said testi täitmise eest katsepunkte, kui uurimuses osalemine oli nende üheks kursuse nõudeks. Katseisikutele saadeti e-maili teel link Tartu Ülikooli testikeskkonnas olevale küsimustikule, millele neil oli võimalus kodus piiramatul ajajooksul vastata juhul, kui vahepeal testilehekülge ega brauserit ei suleta. Kogutud andmed salvestati keskkonnas.

Sõltumatuteks muutujateks oli katseisikute sugu, vanus, elukoht ning amet. Sõltuvateks muutujateks oli sotsiaalse soovitatavuse hinnangud. Katsealustelt ei eeldatud mingeid eriomadusi ega -käitumist.

Instruktsioon oli järgmine:

Inimeste kirjeldused sisaldavad tihti hinnangulist informatsiooni. Mõningaid iseloomujooni peetakse rohkem soovitavaks, saades inimestelt heakskiitu, samas kui teised jooned on ebasoovitavad. Kui keegi nõustub täielikult mõne väitega enda kohta - kas see näitab teda Teie arvates teiste jaoks soodsas või ebasoodsas valguses või on väitega nõustumine Teie arvates teiste inimeste silmis neutraalne?

Järgnevalt palume Teil hinnata, kuiõrd alljärgnevate väidetega nõustumine võib olla Teie arvates soovitatav/mittesoovitav.

Vastamiseks kasutage palun järgmist skaalat:

-3 - väitega nõustumine on Teie arvates äärmiselt ebasoovitav

-2 - väitega nõustumine on Teie arvates väga ebasoovitav

-1 - väitega nõustumine on Teie arvates pigem ebasoovitav

0 - väitega nõustumine ei ole Teie arvates soovitatav ega ebasoovitav, vaid neutraalne

1 - väitega nõustumine on Teie arvates pigem soovitatav

2 - väitega nõustumine on Teie arvates väga soovitatav

3 - väitega nõustumine on Teie arvates äärmiselt soovitatav

Küsimustik koosneb 240 väitest ning mõnedest lisaküsimustest. Te ei pea olema mingi "ekspert" selle küsimustiku täitmiseks - vastustes oodatakse just Teie arvamust, seepärast ei saa vastused olla ei õiged ega valed. Vastake palun kõigile väidetele.

Teie vastused on konfidentsiaalsed ja anonüümsed. Teie osalus uuringus on vabatahtlik, seega võite küsimustiku täitmise igal ajal katkestada.

Enne vastama asumist märkige ära palun enda sünniaeg ja -koht, sugu, rahvus, vanus, amet, elukoht ja haridustase. Vastamiseks märkige ära sobilik vastusevariant. Mõnede küsimuste puhul tuleb vastus Teil endal trükkida.

TULEMUSED

Sotsiaalse soovitatavuse hinnangute faktorstruktuur on kujutatud tabelis nr 1.

Faktorstruktuur kordab üsna sarnaselt tüüpilist enesehinnangute struktuuri:

Tabel 1. Sotsiaalse soovitatavuse hinnangute faktorstruktuur

Scale	N	E	O	A	C
N1:Anxiety	-0.86	-0.21	0.05	-0.16	-0.12
N2:Angry Hostility	-0.77	0.01	0.01	-0.31	-0.23
N3:Depression	-0.79	-0.25	0.11	-0.03	-0.23
N4:Self-Consciousness	-0.75	-0.39	0.03	-0.21	-0.20

N5:Impulsiveness	-0.70	0.14	0.00	-0.28	-0.41
N6:Vulnerability	-0.66	-0.19	-0.12	-0.02	-0.53
E1:Warmth	0.24	0.65	0.13	0.43	0.25
E2:Gregariousness	0.12	0.83	-0.11	0.01	0.07
E3:Assertiveness	0.35	0.53	0.17	-0.26	0.44
E4:Activity	0.24	0.75	0.06	-0.10	0.33
E5:Excitement Seeking	-0.08	0.72	0.13	-0.18	-0.05
E6:PositiveEmotions	0.24	0.71	0.20	0.14	0.09
O1:Fantasy	-0.21	0.04	0.68	-0.08	-0.27
O2:Aesthetics	-0.08	0.01	0.63	0.20	0.14
O3:Feelings	-0.30	0.39	0.68	0.13	0.17
O4:Actions	0.46	0.39	0.30	0.15	-0.01
O5:Ideas	0.26	0.10	0.77	-0.07	0.19
O6:Values	0.35	0.03	0.60	0.06	-0.34
A1:Trust	0.21	0.27	0.15	0.63	0.07
A2:Straightforwardness	0.23	-0.18	-0.03	0.73	0.09
A3:Altruism	0.12	0.28	0.25	0.67	0.20
A4:Compliance	0.31	-0.19	-0.11	0.70	-0.01
A5:Modesty	0.13	-0.30	-0.11	0.68	-0.05
A6:Tender-Mindedness	-0.21	0.24	0.23	0.69	0.11
C1:Competence	0.58	0.20	0.04	0.08	0.67
C2:Order	-0.02	0.15	-0.10	-0.04	0.77
C3:Dutifulness	0.15	0.05	0.06	0.27	0.77
C4:Achievement Striving	0.22	0.43	0.12	-0.05	0.70
C5:Self-Discipline	0.37	0.08	-0.02	0.08	0.81
C6:Deliberation	0.39	-0.07	0.02	0.25	0.66

Expl.Var	5.25	4.22	2.70	3.59	4.55
Prp.Totl	0.18	0.14	0.09	0.12	0.15

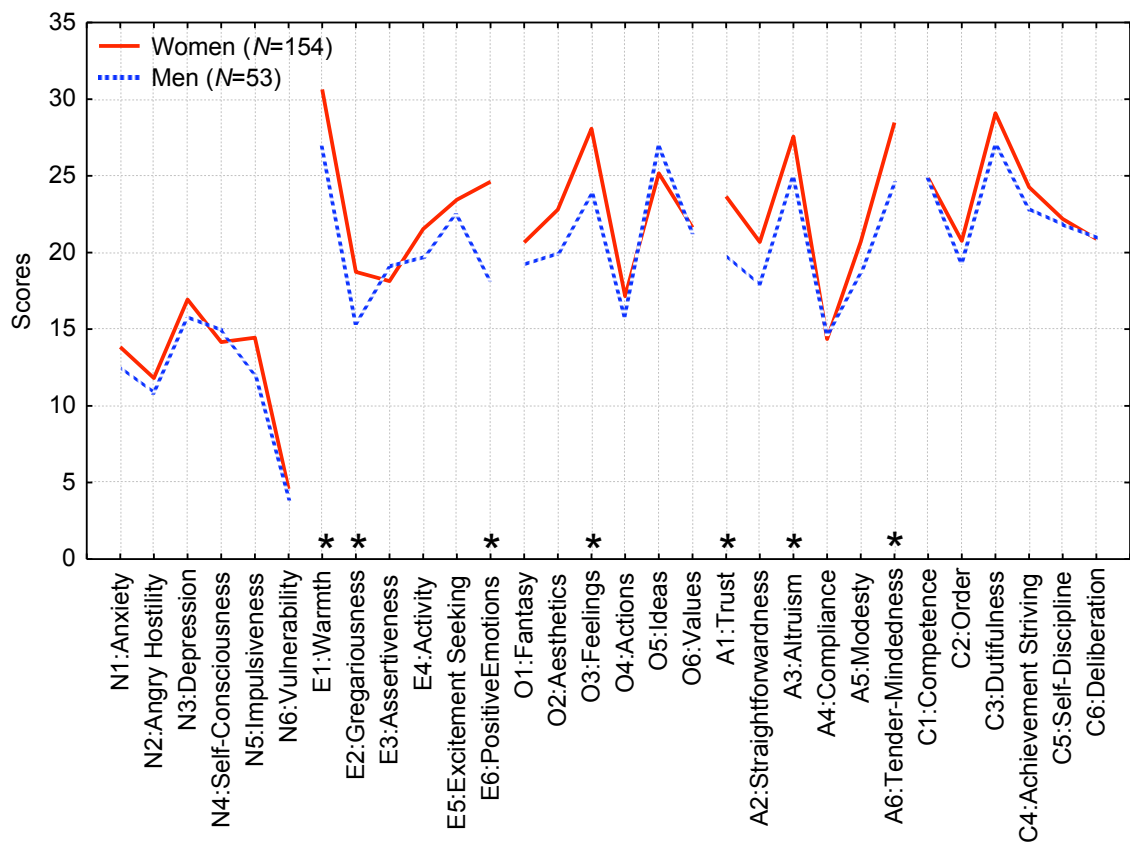
Märkus: Laadungid suuremad, kui $|\lambda| \geq 0.45$ on näidatud poolpaksus kirjas.

Kui pöörata saadud struktuuri Prokrustese meetodil USA NEO-PI-R normandmete suunas, siis kahe struktuuri omavaheline Tuckeri kongruentsuse koefitsient on 0.96. Seega võib üsna kindlat väita, et sotsiaalsel soovitusel on sama 5-faktoriline struktuur, mis inimese enda hinnangutel.

Võrreldi vastajate soo, vanuse, sünnikoha ja üliõpilaseks olemise või mitteolemise mõju isiksuse seadumuste sotsiaalsele soovitusel. Kõigi nende tunnustega viidi läbi dispersioonanalüüs. Joonistel on tärniga (*) näidatud ainult need erinevused, mille statistiline olulisus on suurem kui 99% ($p < .01$).

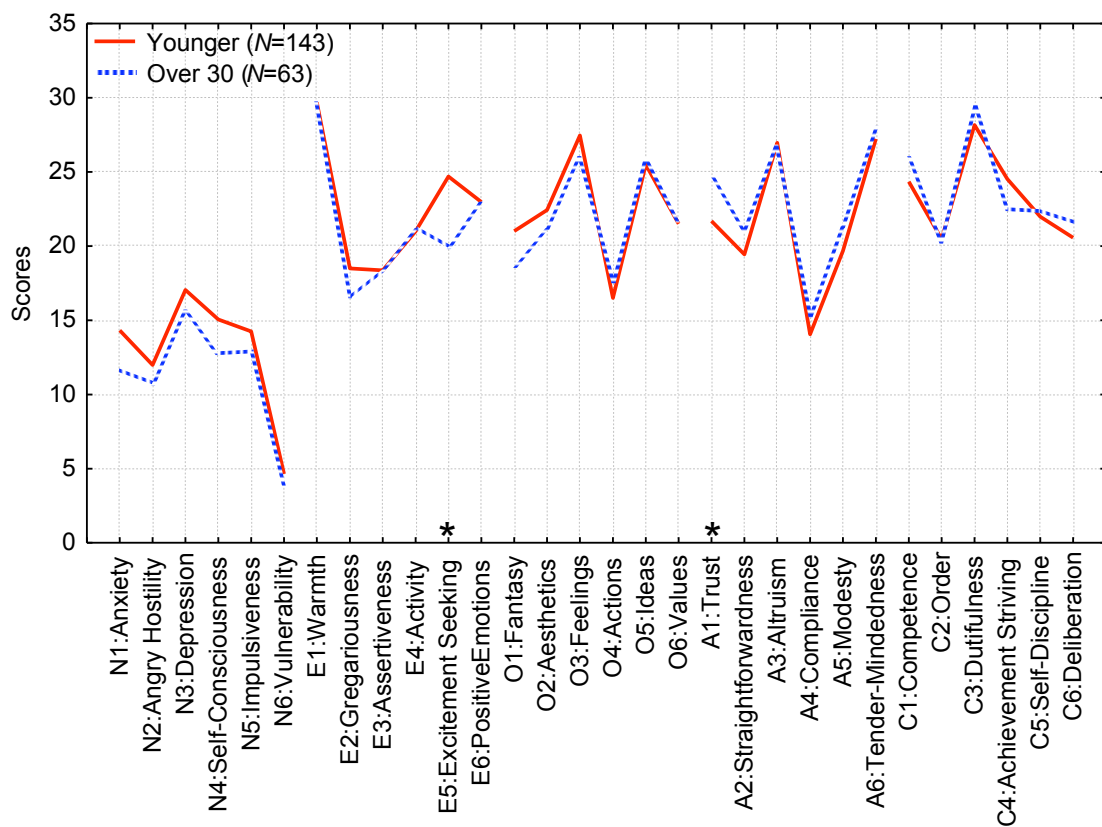
Kõige olulisem muutuja on vastaja sugu. Meeste ja naiste vastused erinesid oluliselt seitsmel NEO-PI-3 alaskaalal. Leitud tulemustest lähtuvalt peavad naised soojust, seltsivust, positiivseid emotsioone, avatust tunnetele, usaldust, omakasupüüdmatus ja õrnatundelisust sotsiaalse soovitavateks omadusteks (Joonis 1).

Joonis 1. Naiste ja meeste sotsiaalse soovitavuse hinnangute profiilid

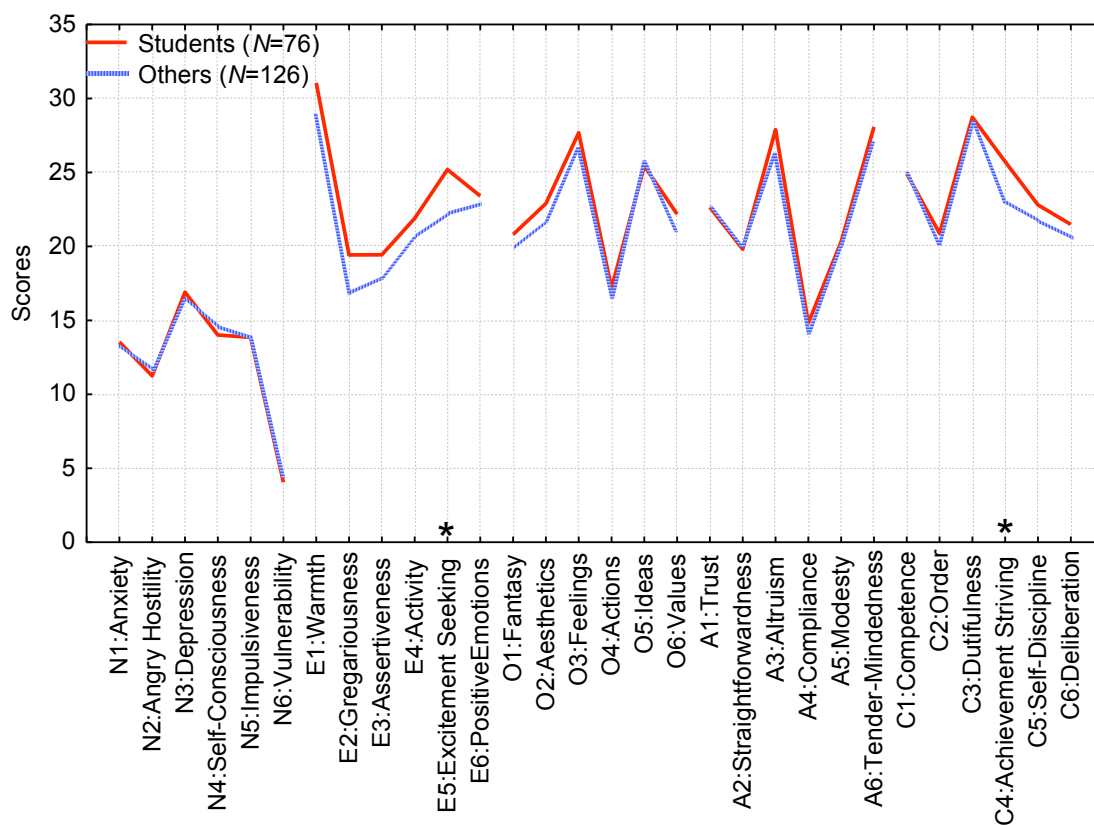
Vastaja vanus mõjutas vastuseid kahel NEO-PI-3 alaskaalal: E5 ja A1 (Joonis 2). Vanemad vastajad peavad elamustejanu vähem ja usaldust rohkem sotsiaalselt soovitavaks.

Joonis 2. Noorema ja vanema valimi sotsiaalse soovitavuse hinnangute profiilid

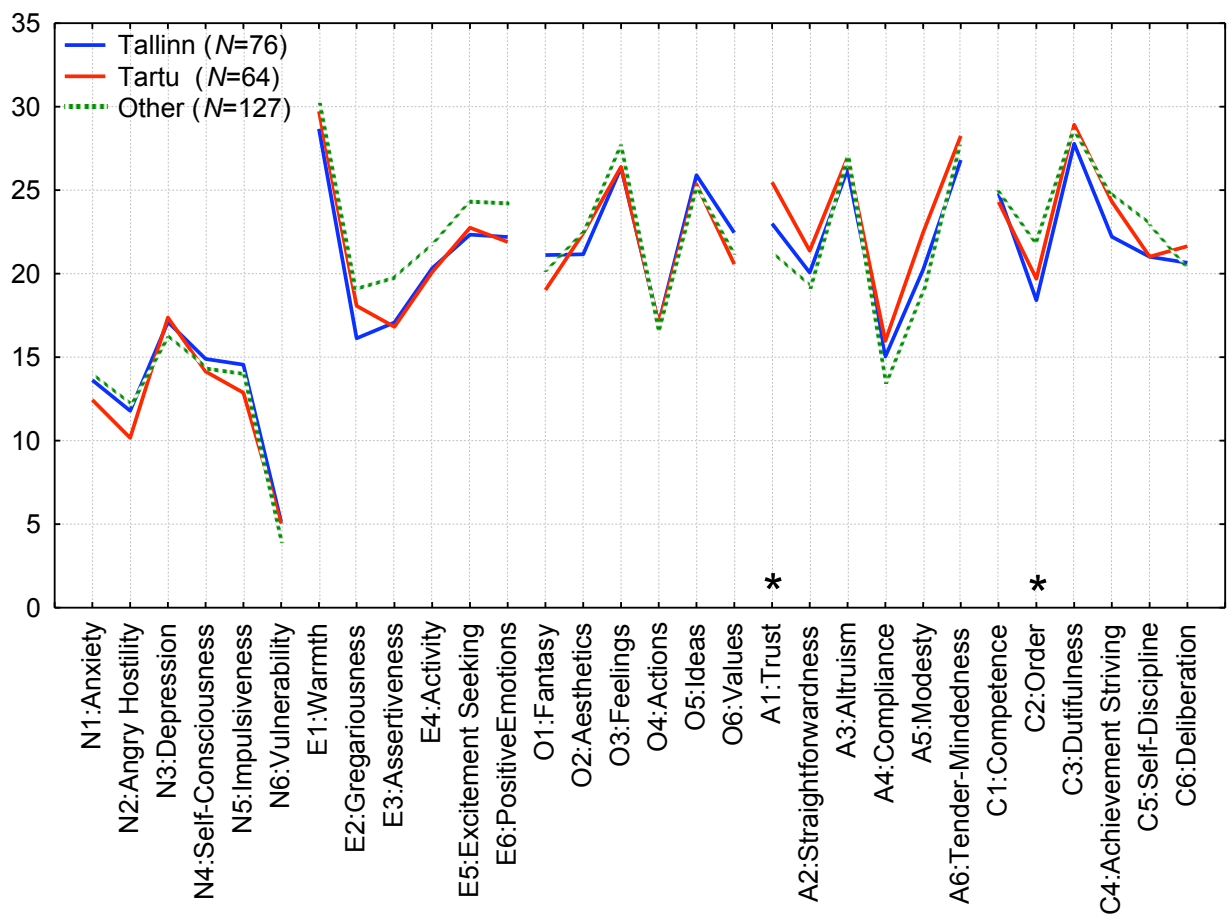
Üliõpilased pidasid võrreldes teiste vastajatega sotsiaalselt soovitamaks elamustejanu (E5) nagu ka saavutusele suunatust(C4) (Joonis 3).

Joonis 3. Üliõpilaste ja mitteüliõpilaste sotsiaalse soovitavuse hinnangute profiilid

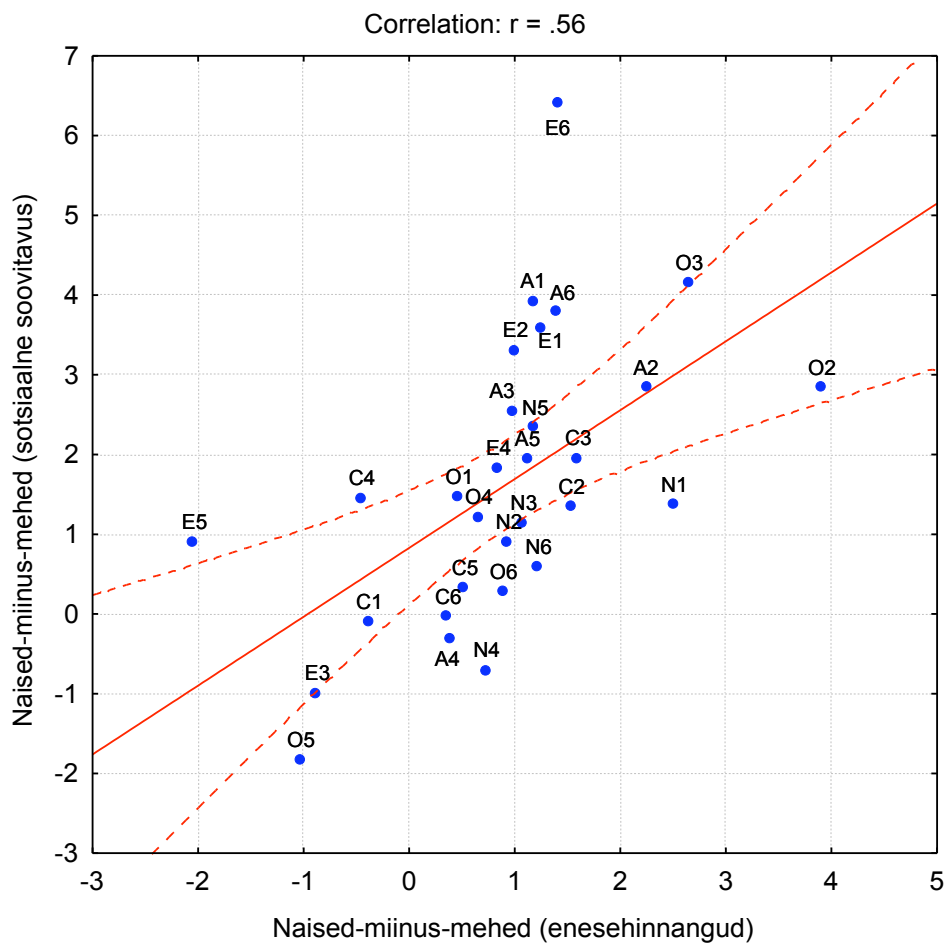
Kui võrrelda seda, kus inimesed on sündinud, kas kahes suurimas linnas (Tallinnas ja Tartus) või mujal väiksema elanikearvuga kohtades, siis suuremates piirkondades sündinud inimesed peavad teiste usaldamist (A1) sotsiaalselt soovitamaks, kui väiksemates kohtades sündinud vastajad. Kuid väiksemates linnades, asulates ja maakohtades sündinud inimesed peavad korraarmastust (C2) sotsiaalselt soovitamaks. Tulemused kujutatud joonisel 4.

Joonis 4. Sünnikoha seos sotsiaalse soovitavuse hinnangutega

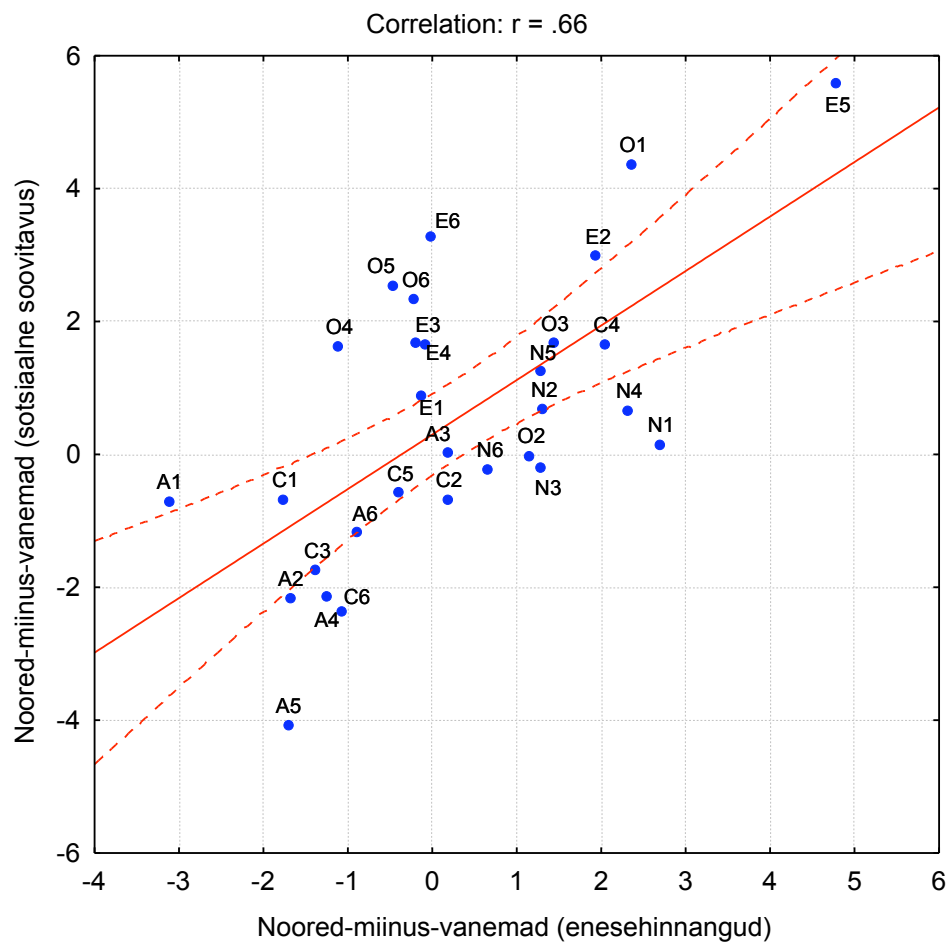
Et selgitada välja, kas sotsiaalse soovitavuse erinevused tulenevad vastajate endi isiksuse omadustest, võrreldi 1731 geenidoonori enesekirjeldusi NEO-PI-3 küsimustikul sotsiaalse soovitavuse hindamisel. Mõlemal juhul lahutati naiste keskmisest skoorist meeste keskmine skoor. Skooride vahed (naised-miinus-mehed) on mõõdukalt korreleeritud: $r = .56$ ($p = .001$). Seega soolised erinevused sotsiaalses soovitavuses peegeldavad mingil viisil isiksuse soolisi erinevusi (Joonis 5).

Joonis 5. Soolised erinevused enese- ja sotsiaalse soovitavuse hinnangutes

Sarnaselt soole kordavad vanuselised erinevused isiksuse seadumuste sotsiaalses soovitatavuses inimeste tegelikke vanuselisi erinevusi selles, kuidas inimesed kirjeldavad oma isiksuse seadumusi. Korrelatsioon noored-miinus-vanemad profiilide vahel on $r = .66$ ($p = .00007$). Korrelatsioonid näidatud joonisel 6.

Joonis 6. Vanuselised erinevused enese- ja sotsiaalse soovitatavuse hinnangutes

ARUTELU JA JÄRELDUSED

Antud seminaritöö eesmärgiks oli tuvastada, kas ja mil määral sõltuvad sotsiaalse soovitavuse hinnangud demograafilistest näitajatest, nagu sugu, vanus, üliõpilasstaatus ja sünnikoht.

Üldiselt kordasid vastused varem leitud tulemusi, mille kohaselt on sotsiaalne soovitavus statistiliselt olulisel määral korrelatsioonis neljaga viiest NEO-PI-3 isiksuse seadumuste domeenist: negatiivne korrelatsioon neurootilisusega ning positiivne ekstravertsuse, sotsiaalsuse ja meelekindlusega. Veidi väiksema üldistusjõuga on sotsiaalse soovitavusega positiivses seoses ka avatus (Bernard, Walsh, 2004).

Seega võib öelda, et demograafilised tunnused (sugu, vanus, sünnikoht jms.) avaldavad mõju sellele, milliseid isiksuse seadumusi peetakse soovitavaks või ebasoovitavaks. Varasemas uurimuses (Konstabel, 2007) on leitud, et enesehinnangute ja sotsiaalse soovitavuse hinnangute vahel on positiivsed korrelatsioonid, olles kõrgemad neutraalsete dimensioonide puhul (sotsiaalsus, avatus kogemusele) ning madalamad suurema hinnangulisusega dimensioonide korral (ekstravertsus, meelekindlus). Samas uurimistöös näitasid tulemused, et inimesed peavad sotsiaalselt soovitavamaks neid omadusi, mida omistavad iseendale. Käesoleva uurimuse tulemused vastavad nendele väidetele.

Naised peavad võrreldes meestega soovitavaks neid omadusi, mille poolest naised erinevad meestest ka nende enesekohastes kirjeldustes. Kui näiteks naised peavad soojust (E1), seltsivust (E2), positiivseid emotsioone (E6), avatust tunnetele (O3), usaldust (A1), omakasupüüdmatust (A3) ja õrnatundelisust (A6) sotsiaalset soovitavateks omadusteks, siis rõhutavad nad neid samu omadusi ka siis, kui nad peavad kirjeldama omaenda isiksuse seadumusi.

Sarnased tulemused ilmnevad ka vanusega. Erinevused hinnangutes avalduvad vanematel vastajatel kõrgema meelekindluse ning madalama neurootilisuse alaskaalade eelistamises: statistiliselt olulised mõjutajad on elamustejanu (E5), mida nooremad vastajad sotsiaalselt soovitavamaks peavad, ning usaldus (A1), mida üle kolmekümneaastased sotsiaalselt soovitavamaks hindavad. Järelikult - suhteliselt väikesed muutused isiksusega, mis leiavad aset peale 30. eluaastat, peegelduvad

sotsiaalses soovitavuses: inimesed peavad soovitavaks neid omadusi, mis on iseloomulikud eelkõige nende vanuserühmale.

Võrdluses ülikooliharidust käesolevalt omandajate ja mitteomandajate vahel ilmnes, et tudengid peavad võrreldes mitteüliõpilastega sotsiaalselt soovitavamaks elamustejanu (E5) ning saavutusele suunatust (C4), mis võib olla ka *a priori* järeldatav ning on ilmselt seletatav kõrgharidust omandavate inimeste suurema ambitsioonikuse ja saavutusvajadusega.

Edasisi uurimisküsimusi pakuvad aga sünnikoha ja sotsiaalse soovitavuse hinnangutega leitud seosed. Tulemustest ilmneb, et väiksemates linnades või piirkondades sündinud inimesed peavad suuremaks hüveks korraarmastust, ent suurlinnades (Tallinn või Tartu) sündinud eelistavad ideaalis teiste usaldamist. Põhjusena võib esitada hüpoteesi, et suurtes linnades on järelikult usaldust rohkem või vastupidi – selle järele suurlinnades just puudust tuntaksegi, mistõttu nähakse usaldamist ideaali valguses. Selle hüpoteesi lahenduste leidmine on aga edasise uurimuse küsimus.

Korrelatsioonid enesehinnangute ja sotsiaalse soovitavuse hinnangute vahel näitavad, et olenemata vanusest ja soost arvavad inimesed, et just nende grupi keskmised on lähedal ideaalsetele inimese parameetritele. Selliseid järeldusi kinnitab ka Allik jt varasem uurimistöö (Allik jt, 2009), milles leiti, et lastes inimestel kirjeldada ideaalset isikut, kordavad nende vastused suurem määral nende endi isikuomaduste enesekohaseid kirjeldusi.

VIIDATUD KIRJANDUS

- Allik, J., Realo, A., Mõttus, R. (2009). Does national character reflect mean personality traits when both are measured by the same instrument?. *Journal of Research in Personality* (2009), doi:10.1016/j.jrp.2009.10.008
- Allik, J., Realo, A., Mõttus, R., Borkenau, P., Kuppens, P., Hřebíčková, M. (2010). How people see others is different from how people see themselves: A replicable pattern across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99(5), 870–882.
- Bernard, C., L., Walsh, R., P. (2004). Socially desirable and non-purposeful responding on the Neuroticism Extraversion Openness Personality Inventory-Revised. *Counselling and Clinical Psychology Journal*, 1(1), 4-16.
- Cano-García, F. J., Padilla-Muñoz, E. M., Carrasco-Ortiz, M. Á. (2005). Personality and contextual variables in teacher burnout. *Personality and Individual Differences* 38(4), 929–940
- Conard, M. A. (2006). Aptitude is not enough: How personality and behavior predict academic performance. *Journal of Research in Personality* 40(3): 339–346.
- Edwards, Allen L. (1957). The social desirability variable in personality assessment and research. Ontario: Dryden Press.
- Konstabel, K. (2007). „The more like me, the better“: Individual differences in social desirability ratings of personality items. Avaldamata käsikiri. Tartu Ülikool.
- Konstabel, K., Aavik, T., Allik, J. (2006). Social desirability and consensual validity of personality traits. *European Journal of Personality*, 20, 549-566
- Kurtz, John E., Tarquini, Sarah J., Iobst, Emily A. (2008). Socially desirable responding in personality assessment: Still more substance than style. *Personality and Individual Differences* 45, 22–27
- McCrae, R. Robert, Costa Jr, T. Paul. (1992). Discriminant Validity of NEO-PIR Facet Scales. *Educational and Psychological Measurement*. 52(1), 229-237

- Ones, Deniz S., Reiss Angelika D., Viswesvaran C. (1996). Role of Social Desirability in Personality Testing for Personnel Selection: The Red Herring. *Journal of Applied Psychology*, 81(6), 660-679.
- Smith, S. Tüürk, Smith, D. Kyle, Seymour, J. Kristen. (1993). Social Desirability of Personality Items as a Predictor of Endorsement: A Cross-Cultural Analysis. *The Journal of Social Psychology*, 133(1), 43-52.
- Soubelet, Andrea, Salthouse, Timothy A. (2011). Influence of social desirability on age differences in self-reports of mood and personality. *Journal of Personality*, 79(4), 741-762
- Williams, John E. , Satterwhite, Robert C. , Saiz, José L. (1998). The Importance of Psychological Traits: A Cross-Cultural Study. New York, NY: Plenum Press.
- Young, M. Scott, Schinka A. John. Research Validity Scales for the NEO-PI-R: Additional Evidence for Reliability and Validity. *Journal of Personality Assessment*, 76,(3), 578-604

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Deivi Tuppits